

Gion Nándor

író, forgatókönyvíró (Szenttamás, 1941. február 1–Szeged, 2002. augusztus 27.)

„Február 1-jén megünneplem első unokám születésnapját. Kissé ványadt kölyök, de szép domború homloka van, lehet belőle valaki” – ejti el egyszer Rojtos Gallai István, a (rokonmentési és kincskeresési céllal) kettős kémkedésbe bonyolódott mezőőr Gion Nándor *Aranyat talált* című, halála évében megjelent regényében, mely a múlt század bácskai történelmébe ágyazódó családi legendáriumból felépített tetralógiáját zárja le (*Virágos katona, Rózsaméz* – egy kötetben: *Latroknak is játszott* –; majd *Ez a nap a miénk, Aranyat talált*). A személyes utalásban rejlő ilyen fokú kitárulkozás már-már sok a prózájában a vallomásosságtól is szemérmesen viszolygó – legfőképp persze a kortársi próza intellektuális metakalandjaitól és nyelvi barkácso-

lásaitól tartózkodó – szerzőtől, aki legtöbbször az anyai nagyapjáról mintázott élelmes és többnyire szavahihető elbeszélő szájába adva mondja el egy komisz világról egy komisz világban megtapasztalt és hallott „rég, megható történeteit”, élvezetesen, változatos embergalériát, sorsok egész tárházát felvonultatva. Mert a hangoztatott, már nem oly divatos férfierények és mesehősi attribútumok mellett –, amilyen a leleményessége, hogy mindig kivágja magát a szorult helyzetekből, túljár mások eszén, nem marad adósa senkinek – a keménysége valójában az érzelmesség megkeményítése. Mindig párhuzamos e két szál az elbeszéléseiben, mint ahogy ennek ékes példaként az *Alacsonyan repülni* címűben a narrátor Leonyiddal, a hidegvérrel készülődő bérgyilkossal kvaterkázik, miközben Misit, a törött lábú vadkacsát arra tanítja, hogy röptetésekor alacsonyan repülve kerülje el a magasra irányozott söréteket. Ki-ki beteljesíti a maga feladatát.

Régi (naiv) megható (érzelmes) történetek *egy* komisz (álnok) világról *egy* komisz (álnok) világban? Régi (naiv) megható (érzelmes) történetek a komisz (álnok) világról a komisz (álnok) világnak? Valahol e fontos határvonalon ingázva haladnak előre a történetek Gion Nándor egész életművében mintha a kilazult erkölcsű, illetéknépp tudomásul vett világban az ítélethozataltól tartózkodó kisember józan túlélési stratégiáit próbálgatná, óvakodva szentenciáktól és óva a lázálmoktól. Példázatokat sosem írt volna, írásain azonban átüt az élet komolyan vételének alapvető élménye, a meggyőződés, hogy mégiscsak valamiféle közlendő lenne az írás fundamentuma, és átüt rajtuk tartást sugározó, erős személyisége.

A (korai és folyamatos) félreértések is ebből az átöltögetésből keletkeznek: az egyedi és az általános politikai áthallása miatt (így kerül gyanúba mindjárt a regény pályázati nyertes regénye névleg a '68-as prágai tavasz jugoszláv megítélésének fordulata, valójában a partizán bosszúállás megpendítése miatt, csakígy a Bácskába betelepített csángók végzetének vagy a szovjet katonák garázdálkodásának bemutatása *A vád* című film előkészületeikor).

Gion Nándor emblematikus alakja a magyar prózairodalom déli végeken kibontakozó ágának. Szívós prózaépítkezésének sajnálatosan makacs árnyékban maradása pedig abból fakad, hogy a jókora lélegzetvétellel éppen minden koloncát ledobó magyar próza, amely kiszáradva kelletlenül lesz a magyar nyelvű külhoni irányok és prózavilágok befogadója, éppen akkoriban vesz nagy szívpantást a történet-, hő- és történelemnélküliségből, amikor a nemzedéki és társadalmi mondanivalót hordozó, ekként Új Symposion-os, faltörőkos-szerepű első két regénye után (*Kétéltűek a barlangban; Testvérem, Joáb*) Gion elemében találva magát az Ezen az oldalon (1971) című novellafüzérrel szülővárosa peremterületének éleztárányjaiból egy sajátos, délvidéki Macondo csíráit bontja ki, ami életre szólóan meghatározza mesélői prózaszemléletét.

Tréfásan jegyezte meg a Széchenyi akadémiai bemutatkozásán, hogy a családfakutatás szerint a Gionok betelepült francia ősei kőművesek voltak – a családjabeli iparosok körében maga is sokat kőműveskedett –, évszázados szívós munkával sikerült tehát elérniük, hogy ott tartanak, ahonnan elindultak. Ez az állhatatosság egészen biztosan hosszú távon is olvasókkal fog kamatozni, elég, ha kézbe vesszük valamelyik ifjúsági regényét (*Postarablók, Engem nem úgy hívnak, A kárókatona még nem jötték vissza, Sortűz egy fekete bivalyért*) vagy meghallgatjuk hangjátékai valamelyikét. Abban a gyerekek ráébrednek, hogy fel kell nőniük, ebben emberek osztanak meg derűs vagy nehéz titkokat emberekkel – ilyen egyszerű.

Bár nem volt előzmények nélküli a Vajdaságban a „történelem alulnézetből”, az „ahogy lehet” (a kisebbségi létformában a meghajló fűszál példája óhatatlanul adódik!) kisemberi életképleteinek ábrázolása – Majtényi Mihály garabonciása vagy Herceg János egyik-másik komédiása volt ilyen –, Gion más utat választott. Nem is az agyafúrt góbé megalkotását tűzte ki maga elé Tamási Áron Ábelje mintájára. (Ha rokonát keressük, leghamarabb talán Tersánszky Józsi Jenő távoli rokonságát említhetnénk, ami a kedélyt és karaktert illeti.)

A példázatoktól az agymosó rendszerek tanulságait leszűrve Gion viszolygott, de főhőse, bármennyire megkeményíti is szívét általában, sokszor segít másokon, jóra való embereket tanáccsal lát el. Vagyis mégiscsak példát ad. Számos novellája nem is több annál, mint hogy a jelen nem lévő kérdezőnek válaszol valaki. Kibeszéli a *közlendőit*, a legfontosabbakat – amelyek esetleg ránk, lapító olvasókra is tartozhatnak. Talán ha azért olvasunk, mert meg szeretnénk tudni valami mélyebb igazságot az életről, az életünkről. De olykor elegendő, ha visszahalljuk, fülünkbe cseng, amint a gyerekek valahol egy falu régi utcáit járják az angyali vigasságot énekelve, tele bizakodással.

Bognár Antal